

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2023. № 6.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.6.6>

УДК 336.7

T. A. Samaricheva,

*к. е. н., доцент, доцент кафедри менеджменту, фінансів,
банківської справи та страхування,*

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8889-4306>

P. G. Izhevskiy,

*д. е. н., доцент, професор кафедри менеджменту, фінансів,
банківської справи та страхування,*

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6457-399X>

ФОРМУВАННЯ ОЦІНКИ КРЕДИТНИХ РИЗИКІВ БАНКІВ НА ОСНОВІ ЗМІН МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ТА ВИМОГ

T. Samaricheva,

*PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor
of the Department of Management, Finance, Banking and Insurance,
Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law*

P. Izhevskiy

*Doctor of Economic Sciences, Associate Professor, Professor
of the Department of Management, Finance, Banking and Insurance,
Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law*

**FORMING AN ASSESSMENT OF BANKS' CREDIT RISKS BASED ON
CHANGES IN INTERNATIONAL STANDARDS AND REQUIREMENTS**

У статті досліджено сучасне розуміння категорії «кредитний ризик комерційного банку». Визначено фактори впливу на формування кредитних ризиків банку. Охарактеризовано методика оцінки кредитного ризику банків за міжнародними стандартами Базельського комітету з банківського нагляду та вітчизняними стандартами Правління Національного банку України (НБУ).

Означено обов'язкові економічні нормативи НБУ для здійснення контролю за кредитними ризиками та проаналізовано їх динаміку в банківській системі України за 2016-2022 роки.

Здійснено оцінку рівня кредитного ризику в банках України на основі дослідження збалансованості динаміки кредитних та динаміки депозитних операцій. Проведено аналіз рівня кредитного ризику банківської системи України за допомогою оцінки ключових індикаторів його рівня, а саме частки кредитного портфеля в активах, відношення власного капіталу до кредитного портфеля, частки резервів під кредитні операції у кредитному портфелі, частки простроченої заборгованості у кредитному портфелі. Наведено рекомендації та перспективи подальших досліджень, орієнтованих на зміну міжнародних положень та стандартів Базель III.

The article examines the essence of the «credit risk of a commercial bank» category. The factors of the bank's credit risks that are directly related to the activities of borrowers, guarantors, guarantors, insurers and the legislative, economic and political situation in the country are highlighted, as well as factors of the external environment and those caused by imperfection or errors in management decision-making, methodological violations or shortcomings credit process, information failures and related to credit policy directions to the internal environment.

A standardized approach and method based on internal ratings on capital adequacy of banking institutions to cover credit risks in accordance with the requirements of the Basel Committee on Banking Supervision are characterized. The procedure for assessing the amount of credit risk for active banking operations by banks of Ukraine in accordance with the Resolution of the Board of the National Bank of Ukraine has been disclosed.

Mandatory economic standards of the National Bank of Ukraine for monitoring credit risks are defined: the standard of the maximum amount of credit risk per counterparty (N7), the standard of large credit risks (N8); the norm of the

maximum amount of credit risk for transactions with persons related to the bank (N9) and analyzed their dynamics in the banking system of Ukraine for 2016-2022.

The expediency of conducting a diagnosis of the probability of the occurrence of credit risk and determining its level by assessing the balance of the rate of change in the volume of loans provided and the rate of change in the volume of resources of commercial banks has been established. An assessment of the level of credit risk in Ukrainian banks was carried out based on a study of the balance of the dynamics of credit and the dynamics of deposit operations for 2016-2022.

The analysis of the level of credit risk of the banking system of Ukraine was carried out using the assessment of key indicators of its level, namely the share of the loan portfolio in assets, the ratio of equity to the loan portfolio, the share of reserves for credit operations in the loan portfolio, the share of overdue debts in the loan portfolio.

Ключові слова: *комерційний банк, кредитні операції, кредитний ризик, Базельський комітет з банківського нагляду, нормативи кредитного ризику встановлені НБУ.*

Keywords: *commercial bank, credit operations, credit risk, Basel Committee on Banking Supervision, credit risk standards set by the National Bank of Ukraine.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. У сучасних непростих умовах, що склалися на фінансовому ринку, оцінка кредитного ризику банку є особливо актуальним напрямом дослідження, оскільки він постійно зазнає впливу різних чинників, таких як війна, економічні кризи, політична нестабільність, зміна валютних курсів та інші фактори, що можуть вплинути на виконання кредитних зобов'язань. Оцінка кредитного ризику є важливим елементом діяльності будь-якого банку, оскільки дозволяє оцінити ймовірність втрат в результаті невиконання кредитних зобов'язань боржника, приймати рішення про надання кредиту та визначати рівень процентної ставки, а також рівень застави та лімітів. Крім того, оцінка кредитного ризику дозволяє банку вчасно виявляти ймовірну неплатоспроможність клієнтів та зменшувати свої витрати на стягнення заборгованості.

З огляду на важливість оцінки кредитного ризику для банку та його клієнтів, проведення досліджень банківських ризиків за допомогою міжнародних стандартів Базельського комітету з банківського нагляду та вітчизняних стандартів Правління Національного банку України є надзвичайно актуальним. Використання цих стандартів дозволяє банку оцінити ризики та розробити ефективні стратегії з управління ними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню питань оцінки кредитного ризику присвячено значну кількість праць науковців, таких як: О. Дзюблюк [3], Ю. Забулонов [8], Т. Затвороцький [4], О. Криклій [7], Г. Лисиченко [8], Н. Маслак [7], Н. Мороз [10], Я. Петрушко [12], Л. Прийдун [3], Г. Хміль [8] та ін. Переважна більшість з них орієнтована на окремих аспектах управління кредитним ризиком банку та його оптимізації в національній банківській системі. Проте, в умовах національних потрясінь та воєнних дій, банківська система України потребує нових підходів в дослідженні механізмів оцінки та мінімізації кредитних ризиків, що побудована на гармонізації національних та міжнародних стандартів банківського нагляду, заснованих на зміні концепцій Базель III та їх широкого застосування на практиці.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті полягає в узагальненні змісту та причин виникнення кредитного ризику банку, розкритті методичних засад оцінки кредитного ризику відповідно до зміни міжнародних стандартів та аналізі рівня кредитного ризику банківської системи України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Діяльність банківських установ пов'язана зі значною ризикованістю та характеризується впливом на неї великої кількості банківських ризиків. Враховуючи, що найбільшу частку в активах банку займають кредити, то кредитний ризик виступає пріоритетною складовою в ризик-менеджменті банківської установи. Кредитний ризик одна з найбільш поширених форм ризику в банківській сфері, оскільки банки – це основні кредитори економіки.

Відповідно до Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями, кредитний ризик тлумачиться як «розмір очікуваних втрат (збитків) за активом унаслідок дефолту боржника/контрагента» [14].

Згідно із Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти», кредитний ризик трактується як «імовірність втрат однієї зі сторін – укладачів контракту про придбання фінансового інструмента внаслідок невиконання зобов'язання іншою стороною» [13].

У Методичних вказівках з інспектування банків «Система оцінки ризиків» кредитний ризик визначається як «наявний або потенційний ризик для надходжень та капіталу, який виникає через неспроможність сторони, що взяла на себе зобов'язання, виконати умови будь-якої фінансової угоди із банком або в інший спосіб виконати взяті на себе зобов'язання» [9].

Найчастіше категорія «кредитний ризик» розглядається як ймовірність несвоєчасної сплати або несплати відсотків за кредитом чи суми кредиту, падіння прибутків або утворення збитків внаслідок неплатоспроможності позичальника, зниження вартості банківських активів; як наслідок несплати кредиту та відсотків за ним, порушення зобов'язань; як сукупність несприятливих подій; як невпевненість кредитора у позичальнику.

У сучасній економічній літературі частина науковців, зокрема, В. Шелудько [17, с. 182], О. Просович і К. Процак [12] визначають сутність кредитного ризику як ризику несплати позичальником основного боргу та відсотків. Інша частина наукової спільноти досліджує сутність кредитного ризику як ймовірності відхилення від певної величини, зокрема це такі науковці, як Лисиченко, Ю. Л. Забулонов, Г. А. Хміль [8, с. 70]. Ще однією характерною ознакою кредитного ризику є невиконання умов договору та зобов'язань за ним, що впливає з його визначення Б. А. Карпінським та Т. Б. Широю [6, с. 334]. Також кредитний ризик може утворитися через реалізацію відповідного рішення в умовах вибору з наявних альтернатив або внаслідок впливу на кредитний ризик зовнішніх та внутрішніх факторів. Відтак,

можемо визначити кредитний ризик як об'єктивно наявну можливість зазнати фінансові втрати внаслідок невиконання клієнтом своїх зобов'язань перед банком, тобто ризик кредитних збитків.

Водночас кредитний ризик передбачає невпевненість у кінцевому результаті дії чи прийнятого фінансового рішення, тому визначити наперед наслідки його реалізації неможливо. У зв'язку з цим ряд науковців пов'язують кредитний ризик із невизначеністю чи недостатністю інформації. Проте ймовірність виникнення кредитного ризику здійснює вплив не лише неповнота інформації, але й особливості кредитної політики банку, і якість кредитного ризик-менеджменту. Тому для ефективного функціонування банку кредитний ризик повинен сприйматися не як імовірність негативної події або небезпеки, а саме як діяльність, спрямована на отримання доходів. Таке розуміння кредитного ризику забезпечить якісне управління на всіх етапах взаємовідносин банку з клієнтом.

Необхідно зазначити, що рівень кредитного ризику залежить від дії факторів зовнішнього середовища, які пов'язані з успішною діяльністю та платоспроможністю їх позичальників, та факторів внутрішнього середовища, що пов'язані з напрямками кредитної політики, яку проводить комерційний банк, і внутрішньої нормативної бази щодо управління кредитним ризиком у банку [10, с. 275]. Відтак, до факторів виникнення кредитних ризиків банку відносять фактори зовнішнього середовища банку, які виникають на макрорівні (законодавчі й нормативно-правові, економічні, політичні, непередбачувані) та мезорівні (безпосередньо пов'язані із позичальником, гарантом, поручителем, страховиком); та фактори внутрішнього середовища банку, що спричинені недосконалістю або помилковістю у прийнятті управлінських рішень, методологічними порушеннями чи недоліками кредитного процесу, інформаційними збоями тощо.

Міжнародні стандарти щодо оцінки кредитного ризику включають різні підходи та методики, що допомагають банкам зрозуміти й оцінити можливі ризики при наданні кредитів. Основні методичні підходи до оцінки кредитного

ризиків наведено в базових рекомендаціях Базельського комітету з питань банківського нагляду. Також питанням стабільності банківського сектора приділяють багато уваги Міжнародний валютний фонд та Світовий банк.

Відповідно до вимог Базельського комітету з питань банківського нагляду щодо достатності капіталу банківських установ для покриття кредитних ризиків, визначено два методи такої оцінки капіталу, а саме стандартизований підхід та метод, що базується на внутрішніх рейтингах [1]. Стандартизований підхід, передбачає використання стандартизованих вагових коефіцієнтів для визначення ризиків та дані зовнішніх рейтингових агентств або стандартизованих методик для визначення ризикованості активів банку та встановлення вагових коефіцієнтів для різних категорій активів. Оцінка кредитного ризику здійснюється на основі кредитного рейтингу позичальників, а кожній категорії ризику призначається ваговий коефіцієнт, який свідчить про ймовірність невиконання зобов'язань позичальника або виплати кредиту.

Другий метод оцінки капіталу може використовуватись для вимірювання кредитного ризику на основі внутрішніх рейтингів (IRB) та дозволяє банкам використовувати свої внутрішні системи рейтингу кредитного ризику. Підхід IRB є більш чутливим до кредитного ризику та заохочує подальше покращення внутрішньобанківських систем рейтингової оцінки. Саме цей концепт Базельського комітету з питань банківського нагляду взято за основу в стандартизованому підході до визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями, затвердженого Постановою Правління НБУ № 351 [14].

З метою забезпечення комплексної та вчасної оцінки комерційними банками розміру кредитного ризику, що сприятиме коректному розрахунку їх капіталу та збільшить фінансову стійкість банківського сектора України, було затверджене Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями Постановою Правління НБУ № 351 [14]. Документ визначає підходи до оцінки очікуваних втрат від кредитного ризику, які передбачають застосування трьох компонентів

кредитного ризику (EAD – експозиція під ризиком, PD – ймовірність дефолту боржника, LGD – втрати в разі дефолту) [14]. Вказана постанова зазнає постійних оновлень, що відповідають принципам та рекомендаціям Базельського комітету з банківського нагляду, вимогам європейського законодавства, ґрунтується на підходах міжнародних рейтингових агентств та аналізі статистичних даних банків України.

Слід відзначити, що для здійснення контролю за кредитними ризиками комерційних банків, НБУ встановлює обов'язкові економічні нормативи [15; 16]. До таких нормативів відносять:

– Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7) встановлюється з метою обмеження кредитного ризику, який виникає внаслідок невиконання окремими контрагентами своїх зобов'язань. Цей норматив визначається як співвідношення суми всіх вимог банку до контрагента або групи пов'язаних контрагентів та всіх фінансових зобов'язань, наданих банком щодо контрагента або групи пов'язаних контрагентів, до регулятивного капіталу банку.

– Норматив великих кредитних ризиків (Н8) устанавлюється з метою обмеження концентрації кредитного ризику за окремим контрагентом або групою пов'язаних контрагентів. Вказаний норматив визначається як співвідношення суми всіх великих кредитних ризиків, наданих банком щодо всіх контрагентів, груп пов'язаних контрагентів, усіх пов'язаних з банком осіб, до регулятивного капіталу банку. Згідно з цим нормативом кредитний ризик вважається великим, якщо значення Н8 більше 10%.

– Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (Н9) устанавлюється для обмеження ризику операцій з пов'язаними з банком особами, зменшення негативного впливу операцій з пов'язаними з банком особами на діяльність банку. Норматив визначається як співвідношення сукупної суми всіх вимог банку до пов'язаних з банком осіб та суми всіх фінансових зобов'язань, наданих банком щодо пов'язаних з банком осіб, до регулятивного капіталу банку.

Для запобігання критичних утрат унаслідок виникнення кредитного ризику, комерційні банки здійснюють постійний контроль дотримання його нормативних значень (рис. 1), встановлених Національним банком України.

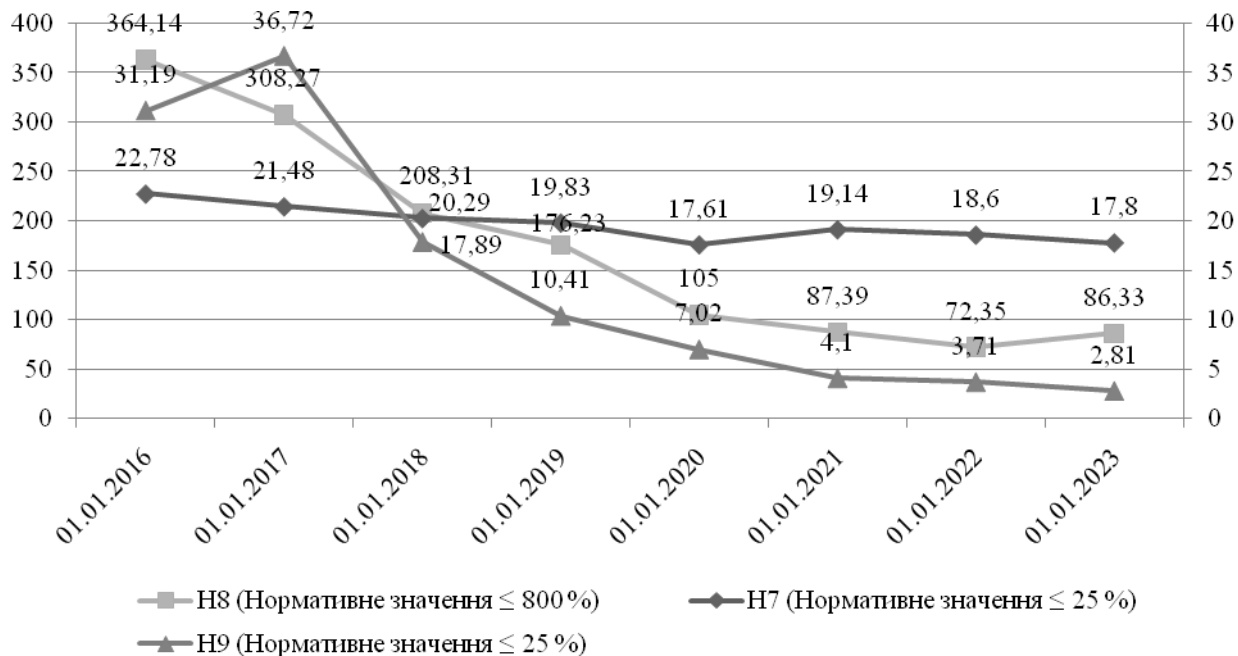

Рис. 1. Динаміка значення нормативів кредитного ризику по системі банків України за 2016-2022 рр, %

Джерело: Систематизовано, узагальнено та згруповано за даними [5].

За даними рис. 1 прослідковується позитивна динаміка зниження значень кредитних нормативів у системі банків України, адже норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7), знизився від 22,78 % (станом на 01 січня 2016 року) до 17,8 % (станом на 01 січня 2023 року) при нормативному значенні не більше 25 %. Норматив великих кредитних ризиків (Н8) мав, станом на 01 січня 2016 року, максимальне значення 364,14 %, а станом на 01 січня 2023 року він знизився до 86,33 % при нормативному значенні не більше 8-кратного розміру регулятивного капіталу. Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (Н9), який не повинен перевищувати 25 %, за аналізований період знизився на 28,38 %.

Відомо, що основною умовою ефективного ризик-менеджменту банківської установи є забезпечення сталого руху фінансових потоків у комплексній моделі діяльності банку, які виступають первинними характеристиками діяльності у поточний момент часу та можуть зумовлювати виникнення кредитного ризику й визначати його рівень в наступних періодах, а тому доцільно обрати темпи приросту обсягів залучених депозитних коштів і наданих банком кредитів в динаміці.

Відзначимо, що саме в динамічному контексті такі співвідношення здійснюють визначальний вплив на виникнення кредитного ризику, тому доцільно проводити діагностику ймовірності настання та рівня кредитного ризику шляхом оцінювання збалансованості відповідних темпів.

Динаміка темпів зміни обсягів наданих кредитів і темпів зміни обсягів залучених ресурсів комерційних банків України відображені на рис.2.

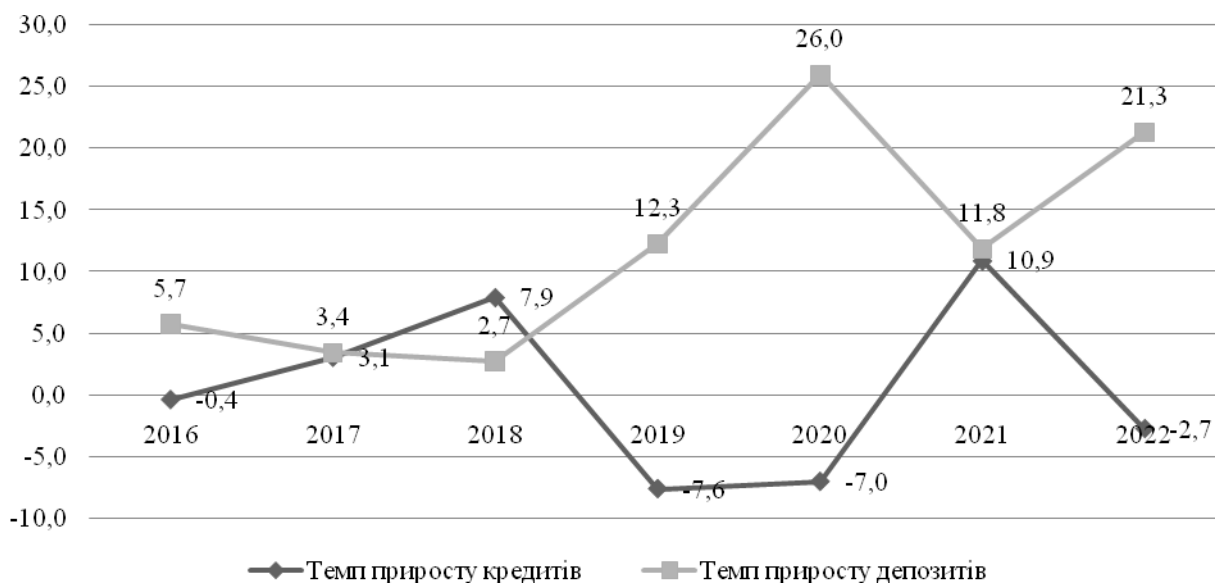

Рис. 2. Динаміка темпів зміни обсягів наданих кредитів і темпів зміни обсягів залучених депозитів по системі банків України за 2016-2022 рр, %

Джерело: Систематизовано, узагальнено та згруповано за даними [2].

Аналізуючи дані, наведені на рис. 2, встановлено, що з 2016 року по 2018 рік та з 2020 року по 2021 рік спостерігається зростання темпів зміни

обсягів наданих кредитів та одночасне зниження темпів зміни обсягів залучених ресурсів, що може бути індикатором перегріву кредитного ринку. Період 2019-2020 рр. характеризується перевищення темпів зростання обсягів наданих кредитів над темпами зростання обсягів залучених ресурсів.

Водночас з 2018 року по 2019 рік та з 2021 року по 2022 рік прослідковується зворотна ситуація зростання темпів зміни обсягів залучених ресурсів та одночасне зниження темпів зміни обсягів наданих кредитів. Така тенденція може свідчити про загрозу зниження прибутковості та ефективності банківської діяльності, оскільки частка залучених ресурсів не вкладається у працюючі активи.

Характеризуючи весь досліджуваний період, з 2016 рік по 2022 рік, позитивно відзначимо, що одночасного зниження темпів зміни обсягів наданих кредитів і темпів зміни обсягів залучених ресурсів не було виявлено. Це свідчить про відсутність ознак системного розвитку кредитної кризи. Таким чином, наведений науково-методичний підхід оцінки рівня кредитного ризику на основі дослідження збалансованості динаміки кредитних та динаміки депозитних операцій дозволяє оперативно виявляти загрози виникнення кредитного ризику та застосовувати відповідні стратегії розвитку банку.

Водночас, найбільш близьким до світової практики оцінки кредитного ризику, що підводить українську банківську систему до нових стандартів є підхід до його визначення шляхом обчислення обсягу непрацюючих кредитів (NPL) та їх частки в кредитному портфелі. Непрацюючим кредитом (NPL) визначено такий кредит, за яким прострочення боргу перевищує 90 днів (30 днів для банків-боржників), або менше ніж на 90 днів, проте відповідно до національних норм нагляду вважається, що обслуговування такого кредиту є «слабким» або «незадовільним», або за яким контрагент неспроможний забезпечити виконання зобов'язань без стягнення забезпечення [14].

Відтак, кредитний ризик банку залежить від зростання чи зниження проблемної заборгованості за кредитами. Тому, з метою визначення кредитного

ризиком комерційних банків слід обчислити та проаналізувати такі базові індикатори фінансової стійкості банківської системи, як:

1) питома вага недіючих кредитів у сукупних валових кредитах і позиках, який часто використовується як показник якості активів. Цей показник відображає відношення суми недіючих кредитів до загальної суми видач кредитів банку. Чим вища питома вага недіючих кредитів, тим більший ризик втрати для банку. Висока питома вага недіючих кредитів може свідчити про низьку якість кредитного портфеля, неефективну роботу банку з боротьби з проблемними кредитами, або негативні зміни в економічному середовищі, що призводять до зниження платоспроможності боржників.

2) частка кредитного портфеля в активах відображає відношення обсягу кредитного портфеля до загального обсягу активів банку. Цей показник є важливим для оцінки ризиків банку та ступеня його залежності від кредитування. Висока частка кредитного портфеля в активах може вказувати на підвищений рівень кредитних ризиків.

3) відношення власного капіталу до кредитного портфеля відображає співвідношення між капіталом, який доступний для покриття можливих втрат з кредитного портфеля, та сумою всіх позик, які банк видає. Висока частка власного капіталу в кредитному портфелі забезпечує більш високий рівень безпеки та захищеності банку від можливих збитків, пов'язаних з невиконанням кредитів. Однак, занадто високий показник може означати недостатній рівень видачі кредитів та обмеження можливостей зростання банку.

4) частка резервів під кредитні операції у кредитному портфелі. Резерви під кредитні операції є фінансовим запасом, який банк формує для покриття потенційних кредитних втрат, які можуть виникнути на кредитному портфелі. Чим вища частка резервів під кредитні операції в кредитному портфелі, тим більш готовим до кредитних втрат є банк. У той же час, надмірні резерви можуть негативно впливати на прибутковість банку, тому встановлення оптимального рівня резервів є важливим завданням для кредитної установи.

Динаміка вище наведених індикаторів кредитного ризику банківської системи України в 2017-2022 роках представлена на рис. 3.

Рис. 3. Ключові індикатори кредитного ризику банківської системи України за 2017-2022 рр, %

Джерело: Систематизовано, узагальнено та згруповано за даними [2; 11].

Дані, що представлені на рис. 3, свідчать про зниження кредитного ризику вітчизняної банківської системи впродовж 2017-2021 років, проте в 2022 році всі показники вказують на його зростання. Ключовою причиною збільшення кредитного ризику в 2022 році є війна в Україні. Так, частка простроченої заборгованості у кредитному портфелі банку є одним з головних індикаторів кредитного ризику, який застосовується для його аналізу усіма провідними країнами світу. Рівень відображеної простроченої заборгованості у кредитному портфелі вітчизняних комерційних банків в 2021 році був на найнижчих історичних значеннях, а саме 30 %. В 2022 році частка простроченої заборгованості у кредитному портфелі знизилась на 16,4 % порівняно з 2017 роком, проте порівнюючи з попереднім роком – зросла на 8,1 %. Прострочена заборгованість по кредитах тягне за собою зростання кредитного ризику, а

значить і збільшення резервів під кредитні операції, а це в свою чергу зменшує власний капітал банків.

Наступним важливим індикатором кредитного ризику є частка резервів під кредитні операції у кредитному портфелі банків, або коефіцієнт достатності резервів. В цілому зміни показників частки резервів у кредитному портфелі банків України протягом 2017–2021 років мають стрімке зниження, що свідчить про зниження їх кредитного ризику, це насамперед пов'язано з покращенням якості наданих кредитів, що дає можливість комерційним банкам зменшувати обсяги своїх резервів. Досліджуваний показник характеризує достатність резервів у випадку непогашення кредитів. Проте, в 2022 році порівняно із попереднім роком він зріс на 5,6 %.

Частка власного капіталу у кредитному портфелі банку характеризує якість кредитного портфеля з погляду його захищеності власним капіталом. Протягом 2017–2021 років у банківській системі України не відбулося суттєвих стрибків вказаного показника. Найбільше значення співвідношення власного капіталу та кредитного портфеля спостерігалось у 2021 році – 22,2 %, однак у 2022 році почало поступово знижуватися, а саме на 2,9 % порівняно із попереднім роком. Пов'язано це з випереджаючими темпами росту власного капіталу над темпами росту кредитного портфеля банків – наприклад у 2022 році в порівнянні з 2017 роком кредитний портфель зріс на 3,9 %, в той час як капітал – на 35,7 %.

Частка кредитного портфеля в активах – важливий показник ефективності роботи банків, який вказує наскільки ефективно банки використовують свої активи для надання кредитів. Зазвичай, частка кредитного портфеля в активах банку залежить від його бізнес-моделі та стратегії розвитку. Наприклад, у банках, які спеціалізуються на наданні кредитів, частка кредитного портфеля в активах може бути дуже високою, більше 50%. У 2017 році цей показник в національній системі становив 58,1 %, в наступному році зріс на 3,6 % і починаючи з 2019 року мав тенденцію до зниження та досяг свого мінімального значення в 2022 році, а саме 41,7 %. Динаміка свідчить про те, що банки

України більше почали інвестувати в такі фінансові інструменти, як цінні папери.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі. За результатами проведеного аналізу рівня кредитного ризику банків України виявлено зниження його рівня в 2017-2021 роках, що зумовлено зменшенням на 58,7 % обсягу прострочених та знецінених кредитів банків та їх частки в загальному обсязі наданих кредитів – на 24,5 %. В 2022 році кредитний ризик посилюється під впливом війни в Україні.

Кредитний ризик в умовах воєнного стану поступово може нарощуватись, а тому вітчизняним банкам слід вжити заходів, щоб мінімізувати його вплив. До таких можна віднести: своєчасне проведення реструктуризації кредитів та належним чином резервування активів з підвищеним кредитним ризиком, оптимізацію структури кредитних портфелів, активів і операцій для збільшення операційного доходу.

Серед перспектив подальших наукових досліджень в сфері мінімізації кредитних ризиків банків слід орієнтуватися на зміни та розвиток Міжнародного стандарту Базельського комітету з реалізації методики покращення чутливості до ризику S-стандартизованого підходу, який може стати альтернативою внутрішнього рейтингу. Опрацювання недоліків внутрішніх моделей з перспективами виявлення з них найбільш чутливих до ризику та дослідження можливості впровадження в Україні системи кредитного ризику Базель III надасть можливість вітчизняній банківській системі синхронно рухатися з країнами Європейського Союзу в межах практики зниження частки ризику в роботі з підприємствами малого та середнього бізнесу, житлової іпотеки.

Література

1. Basel III: Finalising post-crisis reforms. Basel Committee on Banking Supervision. Bank for International Settlements. 2017. URL: <https://www.bis.org/bcbs/publ/d424.pdf>

2. Основні показники діяльності банків України. Національний банк України. URL:https://bank.gov.ua/files/stat/Indicators_Banks_2023-03-01.xlsx

3. Дзюблюк О. В., Прийдун Л. М. Кредитний ризик і ефективність діяльності банку: монографія. Тернопіль : ФОП Паляниця В. А., 2015. 295 с.

4. Затворницький К. С. Управління ризиками кредитного портфеля банку: теорія і практика. *Вісник Університету банківської справи*. 2019. № 1. С. 70–77. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VUbsNbU_2019_1_11

5. Значення економічних нормативів в цілому по системі. Національний банк України. URL:<https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>

6. Карпінський Б. А., Шира Т. Б. Фінанси: термінологічний словник. Київ: Професіонал, 2008. 608 с.

7. Криклій О. А., Маслак Н. Г. Управління кредитним ризиком банку : монографія. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. 86 с.

8. Лисиченко Г. В., Забулонов Ю. Л., Хміль Г. А. Природний, техногенний та екологічний ризики: аналіз, оцінка, управління: монографія. Київ: Наукова думка, 2008. 537 с.

9. Методичні вказівки з інспектування банків «Система оцінки ризиків»: Постанова Правління Національного банку України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0104500-04#Text>

10. Мороз Н. В., Селецька Т. О. Сутність, причини виникнення та класифікація кредитного ризику банку. *Бізнес Інформ*. 2019. № 7. С. 272-278. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2019_7_38

11. Обсяги активних операцій та частка непрацюючих активів в цілому по системі. Національний банк України. URL:https://bank.gov.ua/files/stat/NPL_AO_2023-04-01.xlsx

12. Петрушко Я. Р. Кредитні ризики як об'єкт контролю і регулювання Національним банком України. *Економічний аналіз*. 2017. Т. 27, № 1. С. 150-155. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecan_2017_27\(1\)_20](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecan_2017_27(1)_20)

13. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти»: Наказ Міністерства фінансів України від 30 листопада 2001 р. № 599. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1050-01>

14. Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями: Постанова правління Національного банку України від 30.06.2016 року № 351. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16#Text>.

15. Про схвалення Змін до Методики розрахунку економічних нормативів регулювання діяльності банків в Україні: Рішення правління Національного банку України від 24.09.2021 року № 488-рш. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vr488500-21#Text>.

16. Про схвалення Методики розрахунку економічних нормативів регулювання діяльності банків в Україні: Рішення правління Національного банку України від 15.12.2017 року № 803-рш URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vr803500-17#Text>.

17. Шелудько В. М. Фінансовий ринок: підручник. Київ: Знання, 2008. 535 с.

References

1. Bank for International Settlements (2017), “Basel III: Finalising post-crisis reforms“, available at: <https://www.bis.org/bcbs/publ/d424.pdf> (Accessed 18 May 2023).

2. The official site of National Bank of Ukraine (2023), “Main performance indicators of banks of Ukraine“, available at: https://bank.gov.ua/files/stat/Indicators_Banks_2023-03-01.xlsx (Accessed 18 May 2023).

3. Dziubliuk, O. V. and Pryjdun, L. M. (2015) *Kredytnyj ryzyk i efektyvnist' diial'nosti banku* [Credit risk and bank performance], FOP Palianytsia V. A., Ternopil', Ukraine.

4. Zatvornytskyi, K. S. (2019) “Risk management of the bank's credit portfolio: theory and practice”, *Visnyk Universytetu bankivskoi spravy*, vol. 1, pp. 70–77, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VUbsNbU_2019_1_11. (Accessed 18 May 2023).
5. The official site of National Bank of Ukraine (2023), “The value of economic standards in the system as a whole”, available at: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (Accessed 18 May 2023).
6. Karpinsky, B. A. and Shira, T. B. (2008), *Finansy: terminologichnyj slovnyk* [Finance: a terminological dictionary], Profesional, Kyiv, Ukraine.
7. Kryklij, O. A. and Maslak, N. H. (2008), *Upravlinnia kredytnym ryzykom banku* [Bank credit risk management], DVNZ “UABS NBU“, Sumy, Ukraine.
8. Lysychenko, H. V., Zabulonov, Yu. L. and Khmil' H. A. (2008), *Pryrodnyj, tekhnohennyj ta ekolohichnyj ryzyky: analiz, otsinka, upravlinnia* [Natural, man-made and environmental risks: analysis, assessment, management], Naukova dumka, Kyiv, Ukraine.
9. National Bank of Ukraine (2004), Resolution of the Board of the National Bank of Ukraine “Methodical guidelines for bank inspection “Risk assessment system”, available at: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0104500-04#Text> (Accessed 19 May 2023).
10. Moroz, N. V. and Seletska, T. O. (2019), “ The essence, causes and classification of the bank's credit risk ”, *Business Inform*, vol. 7, pp. 272-278, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2019_7_38 (Accessed 19 May 2023).
11. The official site of National Bank of Ukraine (2023), “Volumes of active operations and the share of non-performing assets in the system as a whole“, available at: https://bank.gov.ua/files/stat/NPL_AO_2023-04-01.xlsx (Accessed 19 May 2023).
12. Petrushko, Ya. R. (2017), “Credit risks as an object of control and regulation by the National Bank of Ukraine”, *Ekonomichnyi analiz*, vol. 27, pp. 150-155, available at: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecan_2017_27\(1\)_20](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecan_2017_27(1)_20) (Accessed 19 May 2023).

13. Ministry of Finance of Ukraine (2001), Order “Provisions (standard) of accounting 13 “Financial instruments”, available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1050-01> (Accessed 19 May 2023).

14. National Bank of Ukraine (2016), Resolution of the Board of the National Bank of Ukraine “On the approval of the Regulation on the determination by banks of Ukraine of the amount of credit risk for active banking operations”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16#Text>. (Accessed 19 May 2023).

15. National Bank of Ukraine (2021), Decision of the Board of the National Bank of Ukraine “On the approval of the Amendments to the Methodology for calculating economic standards for regulating the activities of banks in Ukraine”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vr488500-21#Text>. (Accessed 19 May 2023).

16. National Bank of Ukraine (2017), Decision of the Board of the National Bank of Ukraine “On the approval of the Methodology for calculating economic standards for the regulation of banks in Ukraine”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vr803500-17#Text>. (Accessed 19 May 2023).

17. Sheludko, V. M. (2008), *Finansovyj rynek* [Financial market], Znannia, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 23.05.2023 р.